

פרוטוקול מס' 98

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', ו' בכסלו תשל"ב - 24.11.1971, בשעה 8.45.

ב כ ח ו :

חברי הועדה:
א. כץ - מ"מ היו"ר
נ. אליעד
ז. הרמן
ש. לוין
מ. צ. נריה
א. רזיאל-נאור
ב. שחור

מוזמנים:
א. פלד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות
א. ישראלי - סמנכ"ל משרד החינוך והתרבות

מזכירת הועדה: ד. פלר

רשמה: מ. כהן

סדר-היום:
א. שאילתות
ב. המשך דו"ח מנכ"ל משרד החינוך

(נמשך 0.12.71)

מ"מ היו"ר א. כץ:

אני פותח את הישיבה.

יושב-ראש הוועדה חבר הכנסת רימלש חש לא בטוב וביקשני למלא את מקומו בישיבה זו. נאחל לו החלמה מהירה.

שאלתרת

היו"ר א. כץ:

יושב-ראש הוועדה ביקש לשאול את המנהל הכללי של משרד החינוך את השאלה הבאה:
קראנו בעתון ששר החינוך אמר כי בכיתות ז' - ח' בבתי-הספר שטרם עברו לרפורמה, ילמדו ילדים לפי תכנית של הרפורמה. כיצד ייתכן להעניק לילדים אלה מעבדות וציוד ודיפרנציאציה במתכונת של כיתות ז' - ח' רגילות, ואם זה ייתכן - מדוע נחוצה הרפורמה?

לדעת ד"ר רימלש קיימת בהודעה זו הודאה בעובדה כי הנימוקים למען הופכים לחסרי משמעות.

א. פלד:

כפי שידוע לחברי הכנסת, במקרה הטוב - זאת אומרת במקרה שתקציב המדינה לא יהיה כפי שהוא צפוי, ויאפשר לנו להתקדם בקצב שאנחנו מדברים עליו, נלומר כ-40 חטיבות לשנה - הרפורמה לא תיגמר לפני סוף שנת תשל"ז, תשל"ח. זאת אומרת שיש לנו עוד כשש שנים, אולי שבע, לביצוע הרפורמה.

משרד החינוך חשב שיהיה זה בלתי מוצדק להחזיק מאות כיתות ז', כאשר יש בידינו תכניות לימודים מעולות עם שיטות הוראה חדשות, מחוץ למסגרת הזאת, רק משום שעדיין לא הגיעו למסגרת הארגונית של חטיבת הביניים. לכן החלטנו להנהיג בהדרגה את תכניות הלימודים האלה גם באותן הכיתות שאינן עדיין במסגרת חטיבות הביניים.

אשר לציוד - כאן אנחנו הולכים בדרך של פשרה. איננו מתכוונים לבנות מעבדות בכל המקומות האלה; אלא פיתחו אצלנו איזו שהיא ערכה של מעבדות מאולתרות. המערכות האלה למעשה לא תהיינה בזבז, כי ברגע שהכיתה עוברת מבית-הספר היסודי לחטיבת הביניים, אפשר לקחת את הציוד ולהעבירו למקומו החדש. זהו ציוד נייד. זה לא יהיה כרוך בהשקעות בינוייות.

א. רוזיאל-נאור:

אני רוצה בכלל לעורר את שאלת מצבן של הכיתות עד כיתה ז'. מגיעות תלונות חריפות מאד ממורים וממנהלים, ואפשר היה להגיד: אשר יגורנו בא לנו, שתשומת הלב מופנית בעיקר לכיתות הרפורמה, והרבה פחות לכיתות היסודיות. המורים והמנהלים האלה מבקשים מאד שתינתן תשומת לב גם למצב בית-הספר, הכיתות, הבינוי והציוד, וגם לתכניות ולמורים. הייתי מבקשת שנדון בזה ביתר הרחבה באחת הישיבות הבאות, ולא רק בדרך אגב בעקבות שאלתה.

מ.צ. נריה:

מה שאמרה עכשיו חברת הכנסת רוזיאל-נאור מופיע בהרחבה בדבריו של חבר הכנסת שלום לויין המתפרסמים ב"הד החינוך". אני שמח על תשובתו של מר פלד לשאלתה של היו"ר הוועדה. כי גם אם יש מקומות שבגלל חוסר מעבדות לא תוכל להתבצע בהם תכנית הלימודים במלואה, בכל זאת יש חלק גדול מהתכנית החדשה שניתן לשלב אותה גם במסגרת הקיימת של כיתות ז' - ח', ואין זה מן הדין שהן יקופחו עד גמר ביצוע הרפורמה.

חבר הכנסת שלום לויין מעיר כאן הערה חשובה על תקן שעות הלימודים בכיתות א'-ד', ומדבר על הקיצוץ, שהלימודים שם הם רק 24 שעות בשבוע. הוא אומר: "בכל מקום שבו הוקמה חטיבת ביניים, נקבע תקן של 36-37 שעות לימודים בשבוע בכיתות ז' - ח'. ההבדל בין תקן כיתות ז' - ח' בחטיבת הביניים לבין התקן בכיתות אלו בבית-הספר היסודי הוא ב-5 שעות... זה עניין של עוד 8-10 שנים. האם באמת אפשר להשאיר למשך שמונה שנים ילדים בכיתות ז' - ח', בפחות שעות בעברית ובתנ"ך, בשבע ובאנגלית, מפני שהם לומדים במסגרת בית-הספר היסודי?".

רציתי לשמוע תשובה גם על שאלה זו.

היו"ר א. כץ:

חבר הכנסת לויין מתייחס לכיתות א'-ד'. עד כמה שאני זוכר הוא טוען נגד קיצוץ היסודי שהיה בעבר הרחוק. מה הקשר בין זה לבית כיתות הרפורמה ז' - ח'?

א. פלד:

במרוצת הזמן אנחנו לפעמים שוכחים כמה דברים שנאמרו בעבר. בעצם הרפורמה נעשתה בין היתר לקידום רמת החינוך. הין לרפורמה שתי מסרות מוגדרות: חברתית ולימודית. אני מדבר על המטרה הלימודית.

באחד הדיונים כאן בשנה החולפת נשאלתי איך אפשר להעמיד את כל הדברים בראש סולם העדיפויות, כי אז אין סולם עדיפויות. זה נכון. כשיש מערכת אמצעים מוגבלת, ואתה מחליט מהו המאמץ העיקרי - אז המאמץ העיקרי הוא שבשנה מסוימת אתה מתרכז בנושא מסויים, בנושאים האחרים אינך פוגע, אלא ממשיך בדרך המקובלת. ממילא יוצא שאחד מועדף כאילו על חשבון השני. זה נכון.

מה שעשתה מערכת החינוך בארץ, על פי החלטה מפורשת של הכנסת, היה לקחת את אותן כיתות שמוגדרות היום כחשיבות ביניים, ולתת להן דחיפה מיוחדת. זה מה שנעשה. תוספת השעות לכיתות ז'-ט' בחשיבות הביניים נעשתה ביודעין.

הגענו למסקנה שהרפורמה תארך זמן רב יותר ממה שכאילו חשבנו או ממה שהשלינו את עצמנו ברגע מסויים - אם כי משרד החינוך יכול לומר שאפילו השר ארן המנוח התכוון לעשור, הוא אמר שהרפורמה תתבצע במרוצת העשור. התכנית שלנו היום היא שהרפורמה תסתיים בעשור זה, אלא אם כן לא יינתנו האמצעים הדרושים לכך. אם לא יהיו אמצעים דרושים לבניה, ציוד, הכשרת מורים, אז נצטרך יחד להחליט, ועבין סולם העדיפויות יבוא לידי ביטוי חריף מאד. כי כשמדובר על תקציב יותר קטן מזה שיש לנו השנה, יש לזה משמעויות בתחום העשיה. אף על פי כן החלטנו ללכת בכיוון ההפעלה או הייסום של התכניות האלה בכיתות יסודיות. השנה כבר הפעלנו את זה ב-70 בתו-ספר. כ-150 כיתות מקבלות את תכניות הלימודים בטבע של חשיבות הביניים, עם כל המשתמע מכך.

א. רזיאל-נאור: איך פועלת מערכת הציוד הניידות?

א. פלד:

כשבונים היום מעבדה, עושים אינמטלציה, מתקינים שולחנות וכו'. בבית-הספר דנמרק רואים זאת. זו מערכת רצינית. בבית-ספר יסודי אנחנו עושים זאת בלי כל המערכת שמסביב. דואגים לכך שיהיה הציוד העיקרי, כל אותם דברים שאפשר אחר כך להעביר למקום אחר. במקום שיהיו שולחנות כמו במעבדה באוניברסיטה, השולחנות מאולתרים. אחרת נשקיע השקעות כפולות ומשולשות.

המשרד דוח מנכ"ל משרד החינוך והתרבות

א. פלד:

נחלק את תשובותינו לשני חלקים. תחילה אענה על כמה שאלות של חברי הועדה, אחר כך ישיב מר אבנר ישראלי, סגן המנכ"ל ומנהל אגף המוסדות, על יתר השאלות.

חבר הכנסת כץ שאל מה הינחה בחלוקת המחוזות וכיצד היא מתואמת, וכן על בעיית מושב מחוז הצפון. אתמול נדון העניין בוועדת שרים לענייני פנים ושירותים, בהמשך להצעה שהוצעה לפני כשבוע שנים על-ידי סגן שר הפנים המנוח, מר בן-מאיר ז"ל, לחלוקה אחידה של הארץ למחוזות. כידוע העניין עלה על שרטון. יש מאבק בין חיפה וצפת איפה יהיה מקום מושב המחוז.

בשעתו הקו של משרד הפנים ונציבות שירות המדינה היה שתהיה חלוקה אחידה של מחוזות. כשמשרד החינוך ראה שהעניין אינו מסתיים, הוא החליט ליישם בעצם את המסקנות של אותה ועדה. קיבלנו את ההמלצה של החלוקה לארבעה מחוזות. הכוונה הייתה להקים מחוזות עם סלוא הסמכויות. אנחנו נמצאים כעת בתהליך של דצנטרליזציה, שהוא תהליך לא קל. לא קל להיפרד מסמכויות ולא קל לקבל סמכויות. יש לנו גם קשיים אהמיניסטרטיביים. כל זה נעשה תוך מצוקה של תקציב וכוח אדם. כל ריאורגניזציה כזאת דורשת תוספת אמצעים במחוזות. כאמור התהליך הוא קשה. יש גם בעיות פרופסינוליות עם עובדים וכו'.

אנחנו חשבנו על חלוקה גיאוגרפית-הגיונית במידת האפשר. לחלוקת הישוב בארץ יש הגיון משלה, יש לה סיבות כלכליות גיאוגרפיות פשוטות. רוב האוכלוסייה מתרכזת באזור סגורה עד חדרה. ברור שתל-אביב ומה שמסביב לה זה רציני, איך טעם לפצל את זה, מה גם שבאזור הזה רשויות החינוך המקומיות הן הרבה יותר חזקות. זאת אומרת שעיר כחל-אביב בסך הכל אינה זקוקה כל כך למשרד החינוך. יש לה מנגנון גדול, יש לה אמצעים לא פחותים מאלה של משרד החינוך, יש לה מספיק כוח כדי להתגבר על הבעיות שלה בהרבה תחומים בעצמה. לפיכך כאשר אומרים שבמחוז מסויים יש עיר כמו תל-אביב, או דמת-גן, או אפילו פתח-תקוה, זה אינו דומה לעיר כמו בית-שאן, מעלות, שדרות או ירוחם.

לכן החלוקה האדמיניסטרטיבית שעשינו היתה לארבעה מחוזות, כלהלן: ירושלים, שזה המחוז הטבעי של ירושלים. בתחילה חשבנו לצרף לו את רמלה ולוד, אבל זה לא הגיוני, כי כל הקשר של האנשים שם הוא עם תל-אביב. מבחינה מספרית מחוז ירושלים הוא מחוז קטן, אבל אם יהיה ישוב גדול בחברון, גוש עציון, המחוז יגדל. מחוז ירושלים מכיל 10% ממספר הכיתות, כ-10% ממשרות ההוראה, וכ-9% ממסודות החינוך.

חשבנו שיש טעם לאחד את מחוז הצפון ומחוז חיפה. חיפה זאת עיר. מה שמסביב לה, אפילו טירת הכרמל, הקריות, תל-חנן וכו' - זה כבר סוג אחר של ישובים, הוא דורש טיפול מסוג אחר. חשבנו שמחוז מאוחד כזה הוא טבעי, בנוי טוב, מאוזן. כאן קפץ רוג'ון של נצרת וחיפה. אתמול זה עמד לדיון בוועדת השרים לענייני פנים ושירותים, והשר הודיע שם שאם יהיה צורך, הוא יהיה מוכן להציע זאת אפילו כחקיקה לכנסת, שמושב המחוז המאוחד יהיה בנצרת. בעניין זה משרד החינוך הולך בעקבות המדיניות המוצהרת של הממשלה.

במחוז הצפון וחיפה יחד יהיו כ-26%-27% מהכיתות, כ-25% מהתלמידים, כ-25% מהמורים, ולמעלה מ-30% ממסודות החינוך.

מחוז תל-אביב והמרכז הוא הגדול ביותר. יש בו קרוב ל-50% מהמערכת: כ-50% מהתלמידים, כ-50% ממשרות ההוראה; במסודות חינוך זה הרבה פחות, קצת יותר מ-40%.

מחוז הדרום הוא המחוז קצת צפונה ואשדוד ועד אבו רודס. יש בו 15% מהמסודות, 16% מהכיתות, 15.5% מהתלמידים, וכ-14% ממשרות ההוראה.

חבר הכנסת לוין הציע אחריות כוללת של משרד החינוך לכל, בהקשר לדשוינות המקומיות. שאלה זו, בוריאציות שונות, חזרה בדברי חברת הכנסת גרוסמן ויושב-ראש הוועדה. אני מודה שאינני רואה לבעיה זו פתרון בעתיד הקרוב. יש כאן שתי מגמות סותרות זו את זו. קיימת היום ועדה בראשותו של סגן ל המשרד לשעבר, מר שריד, בהשתתפות נציגים מכל הגופים האפשריים בארץ - רשויות מקומיות, ארגונים שונים, משרדים שונים - שתפקידה להגדיר את חלוקת הסמכויות בין משרד החינוך לבין הרשויות המקומיות בתחום החינוך. אני חושב שהיום קשה לעשות הכללה זו, כי המציאות אינה שווה בכל המקומות. כפי שאמרת לגבי הטיפול, יש הבדל בין תל-אביב, קרית-גת אפילו, לבין עזתה. יש הבדל בין מועצה אזורית עמק בית-שאן לבין מועצה אזורית מעלה הגליל או מרום הגליל. זה אופי שונה של אוכלוסייה, גם הנהגה מקומית שונה כתוצאה מהנסיבות. אילו היינו מדברים בלשון אידיאלית, היינו מציינים לעצמנו את התמונה הבאה: המשרד הממשלתי הוא זה שקובע את המדיניות, מקצה את האמצעים באופן גלובלי, את המורים, והוא אפילו הבעלים של עובדי ההוראה, (זו בעיה שהדעות עליה חלוקות). זה מגן עליהם בפני שרירות לב או כל מיני דברים לא כל כך רציניים כשזה מגיע לדרג הנמוך. והרשות המקומית היא גוף הביצוע, היא מקבלת את האמצעים לפי מדיניות פשוטיים, היא בונה, פותחת או סוגרת כיתות, מלמדת. אבל כאמור הדברים אינם כך. בתל-אביב וחיפה זה פחות או יותר מתנהל כך; במעלות - לא; בבית-שאן - עוד פחות, וכך גם במועצה אזורית מעלה הגליל או מרום הגליל.

לכן אני חושב שכל קביעה אחידה שנקבע היום לא תוכל לבוא לביטוי מעשי. זו אחת הסיבות שועדת שריד יושבת על המדוכה כבר חודשים רבים ואינה מצליחה להגיע לסיום עבודתה. ייתכן שהנושא יעלה באחד התחומים בכנסת. אנחנו בתהליך של פניה לכנסת לגבי הגדרה מדוייקת של הישגים של מורים והוראה. יש גם ישיבות רבות החל מהיום לשמור הייתה

בשלבם מתקדמים יותר, שזה יוצר בעיות שלא היו קיימות קודם לכן. אני מקווה שבעזרתכם נוכל להתקדם לקראת פתרון.

חברת הכנסת הרמן שאלה האם כל נזקק מקבל מילגה. אני יכול לתת כאן את הפורמולה המקובלת עלינו, אני חושב שהיא נכונה. הפורמולה שלנו היא שלא יהיה תלמיד במדינה שמסוגל ללמוד ולא ילמד בגלל מחסור באמצעים. מדי פעם באות אלינו פניות, ואנחנו מטפלים בהן.

כאשר מגיעות אלינו פניות, כמו למשל מפקיד שמשכורתו 1,400 לירות לחודש, ויש לו שלושה ילדים הלומדים בבית-ספר תיכון, והוא אומר שאין באפשרותו לשאת בכל ההוצאות הכרוכות בזה - לאלה אין לנו פתרון. בינתיים המדיניות הסוציאלית של הממשלה היא שהיא מטפלת בכאלה שהכנסתם ברוטו לנפש היא עד 150 לירות לחודש. זאת אומרת אם יש ארבע נפשות, זה 600 לירות; חמש נפשות - 750 לירות. אבל לגבי מה שמוגדר אצלנו כאוכלוסיה נזקקת, כלומר משפחה מרובת ילדים ומעוטת הכנסה, לא נתקלתי במקרה שאמרו לי שיש מישהו שיכול ללמוד ואינו לומד.

הייתי בביקור באור-עקיבא. אמר לי אדם אחד: אין לי טענות, אני משתכר לא רע. אבל שנים מילדי לומדים האחד בנתניה והאחד בחדרה, והנסיעות עולות 3-4 לירות ליום. פתרנו לו את הבעיה, כי זו בעיה מיוחדת. אור-עקיבא לא יכולה לתת את מה שהילדים במקום זקוקים.

ג. אליעד:

אינכם נותנים פרסום לדברים האלה. האם הדבר נעשה בכוונה, כדי שלא ירבו פניות כאלו?

א. פלד:

יש סכנה בפרסום. בכל זאת האמצעים מוגבלים. מי שבאמת זקוק מוצא את הדרך.

חברת הכנסת גרוסמן שאלה מה התחדש לגבי גילאי 3-4. אתן קודם כמה נתונים מספריים, אחר כך אדבר על תכניות.

כידוע לכם, גודל שנתון שלנו הוא בערך 50 אלף נפש. אבל בשנה הקודמת נולדו 66 אלף ילדים. הגידול הפעם איננו במשפחות מרובות ילדים ומעוטות הכנסה, אלא דווקא בשכבות הביניים. עכשיו יש לנו תחזית. אם ניקח בחשבון שנתון בסדר גודל של 50 אלף לשנה, בשנת תשל"ג נגדל בגילאי 5, 4 ו-3 בערך ב-10,000, מהם 5,000 מעליה, ו-5,000 מגידול טבעי. בשנת תשל"ד נגדל ב-16 אלף, מהם 10,500 גידול טבעי וכ-5,000 מעליה. בשנת תשל"ה נגדל בכ-18 אלף נפש, מהם כ-11,500 גידול טבעי, וכ-6,500 מעליה. בשנת תשל"ו - למעלה מ-18 אלף.

ג. שחור:

האם בעבר התחזית קויימה?

א. פלד:

כן. התחזיות הדמוגרפיות שלנו הן די טובות.

לגבי עליה - זו תחזית, אנחנו לא הולכים לפי תחזית אופטימית, אלא ממוצעת, 30-40 אלף לשנה. זה פחות או יותר סתמטט.

אין לי נתונים מעודכנים לשנת תשל"ב. הנתונים שאמסור הם לשנת תשל"א. גילאי 3 - יש לנו 55 אלף ילדים; גילאי 4 - 50,700. אנחנו מבדילים בין טעוני טיפוח לבין שאינם טעוני טיפוח. 21 אלף ילדים גילאי 4, טעוני טיפוח, נמצאים בגנים. לא נמצאים בגנים 4,300. לעומת זאת, מאלה שאינם טעוני טיפוח נמצאים בגנים רק 13,300; סחוף לגנים - 12,100. ישנן הרבה אמהות שאינן רוצות לשלוח את הילדים. הן אומרות: אני בבית, הילד יכול להישאר איתי בבית.

בענין זה היה אצלנו דיון עם פדגוגים במשרד. הדעות בשאלה זו חלוקות. יש הטוענים שאם אפשר להחזיק את הילד בבית ולטפל בו, זה יותר טוב, בכל אופן בגיל רך הבית הוא המחנך הטוב ביותר. אבל כאמור הדעות בשאלה זו חלוקות גם בין הפדגוגים והפסיכולוגים.

לגבי גילאי 3 - סחוף טעוני הטיפוח, כ-11 אלף נמצאים בגנים; כ-17 אלף סחוף לגנים. בענין זה התכנית שלנו היא להכניס

את הקבוצה הזאת של 21 אלף הילדים טעוני הטיפוח שאינם נמצאים בגנים - תוך שלוש-ארבע שנים להכניס את כולם לגנים. זה תלוי לא רק בתקציב, אלא גם באפשרויות בניה פיסיות. זה אחד מצווארי הבקבוק שלנו. אבל אנחנו מקוים תוך שלוש-ארבע שנים להכניס את כולם לגנים. לעומת זאת, גילאי 3 מטופחות מטופחות - רק 8,200 נמצאים בגנים; למעלה מ-19 אלף מחוץ לגנים.

המשרד מינה כעת ועדה בראשותו של פרופ' פאקס מביית-הספר לחינוך שליך האוניברסיטה העברית, בהשתתפות מחנכים ונציגים מגופים שונים. זו ועדת מומחים שתפקידה להגיש הצעות לגבי הטיפול בגיל הרך. ועדה זו צריכה להגיש דו"ח ביניים ב-1.3.72. הדו"ח הזה צריך להתייחס גם לבעיות פדגוגיות, גם ארגוניות, הכשרת מורים, בינוי. היא גם תבחן את האפשרויות השונות וחציע הצעות שונות לגבי הצד התחיקתי, האם להציע חוק לימוד חובה או לא. בענין זה יש ויכוח גם בתוך המשרד. יש הטוענים שאין לחוקק חוק. אין לחייב הורים לשלוח ילדים בגיל 3 לגן. הדבר שנוי במחלוקת. אנחנו מחכים לדו"ח הועדה. כשהוא יגיע, הוא יוצג גם בפני ועדת החינוך.

יש ישובים שבהם כל הילדים גילאי 4, וכמעט כל הילדים גילאי 3, נמצאים בגנים. כך זה בישובי פיתוח. הבעיה הקשה היא דוקא בערים הגדולות. במגדל העמק למשל המערכת כמעט מושלמת. פעם היתה העדפה טובנת של ישובי פיתוח, עיירות, מושבי ספר. השקיעו בזה אמצעים, הוקמו גנים, מעונות, נעשתה פעולה רחבה.

חברת הכנסת הרמן שאלה באיזו מידה הוכנסו ספרי לימוד חדשים לבתי-הספר, ומה עושים להוזלת מחירם. לגבי כיתות חטיבת הביניים אנחנו פחות או יותר נמצאים בתהליך של השלמה, שוב-סחור אותה מדיניות שזה היה יעד מרכזי בשנים האחרונות. עכשיו מתחילים לרדת למטה ולעלות למעלה.

תפוצת ספרים חדשים אחדים במהדורה מסחרית של המרכז לחכונות לימודים: פסיקה וביולוגיה לכיתה ז', אזרחות למטלכתי ואזרחות למטלכתי-דתי, גיאוגרפיה לכיתה ז', היסטוריה למטלכתי ו' , לשון לטעוני טיפוח למטלכתי ולמטלכתי-דתי.

חוק מזה יש לנו ספרים שפורסמו על-ידי המרכז להוראת המדעים: סטימטיקה לכיתות ז'-ח', פסיקה, ביולוגיה וכדומה. אלה מהדורות מסחריות.

נוסף לזה יש לנו מהדורות נסיוניות לכיתות ז'-ח'. התקשרנו עם מחלקת ההפצה של משרד הבטחון. הם מפיצים את הספרים כמו: ביולוגיה לכיתה ח', היסטוריה ז', מקרא למטלכתי ז', גיאוגרפיה ז', ולשון רמה א'.

לגבי המחיר - למחיר יש כמה מרכיבים. בספרים שאנחנו מוציאים לא קיים כלל אלמנט הרווח, פרט לעמלה שאנחנו חייבים לשלם למי שמפיץ אותם. אשר למחיר הנייר השנה - בעזרת משרד המסחר והתעשייה ומשרד האוצר פוזבד מחיר הנייר לספר לימוד. זה היה לפני הפיחות. לגבי ספרים שיוצאו אחרי הפיחות, יש ועדה במשרד המסחר והתעשייה שקובעת בכל מקרה. אנחנו מדפיסים עכשיו כמורות גדולות של ספרים. אנחנו מניחים שהמחיר לא יתייקר. יש מעט מאד ספרים שמחירם פחות מ-3 לירות, ומעט מאד ספרים שמחירם יותר מ-5 לירות.

לגבי בתי-ספר מוחזקים - אנחנו תומכים בהם, בהתאם לאחוזי ההחזקה. לגבי אחרים - באמצעות ציגורות שונים, משרד הסעד, הרשויות המקומיות - הממשלה תומכת בהם. אינני יכול להגיד שהפעולה בענין זה מספקת. אבל אנחנו פועלים במסגרת האמצעים העומדים לרשותנו.

א. רזיאל-גאור:

בראשית שנת הלימודים קיבלתי מכתב מטורה בביית-ספר בניפו. היא כותבת שעדיין מצויים בבתי-ספר ספרים לכיתות א', בהם נאמר שהעדים העיקריות של מטלכת ירדן הן ירושלים, שכם וכיו"ב, ועכו מסומנת בהם כעיר ערבית. האם יש פיקוח, והאם יש הוראה להוציא את הספרים האלה?

א. פלד:

אני מוכן לבדוק את הדבר הזה.

לפני כמה ימים כתב לנו מישהו שמצא בספר עברי, ב"דייק", כמה משפטים מאד לא יפים על הבדוויים. בדקנו את זה והתברר שזה אמנם נכון. הוצאנו הוראה לתקן את זה. איננו יכולים לתקן את המהדורות הקודמות.

ש. לוי:

אנחנו עומדים עכשיו בסוף נובמבר. אני רוצה לשאול אם בתי-הספר ביפו קיבלו כבר את ספרי הלימוד, ואם נתקבל חלק - מתי נתקבל? אני מבקש לברר אם היו ספרים שם לפני ראש השנה, כמה הגיעו אחרי סוכות וכמה עוד חסרים.

ז. הרמן:

הגיעו אלי פניות מאמהות שבהן נאמר שהוציאו את ילדיהן מהכיתה משום שלא קנו את הספרים, ואין להן כמה לקנותם. מקבלים עזרה ממשרד הסעד באמצעות ארגוני הורים, כמו למשל בתל-אביב. בדקנו את המצב בתל-אביב עם ארגון ההורים. שלחנו לשם אשה כדי שתראה באיזו צורה ניגשים להורים שמצבם דורש קבלת עזרה. אין ספק שאם מוציאים ילד מהכיתה בתחילת שנת הלימודים משום שאין לו ספרים, הדבר משפיע עליו לרעה. יש גם סחבת מצד משרד הסעד. אני חושבת שזה מצב בלתי נסבל. צריך למצוא דרך אחרת כדי להבטיח שכל ילד יקבל את הספרים שלו ביום הראשון ללימודים, ולא להשאיר את העניין למשרדי הסעד ולארגוני הורים. הדבר צריך להיות באחריותו של משרד החינוך.

נ. אליעד:

אני חשבת כל הזמן שחוק חינוך חובה מחייב את המדינה לספק גם את הספרים.

א. פלד:

זו שעות. ישנם מקומות, כמו תל-אביב למשל, שהשירות בהם הוא מרכזי. בירושלים ההורים קונים את הספרים בעצמם.

לגבי סילוק ילדים מבית-הספר, הדבר בהחלט פסול. ככלל זה פסול, אסור לעשות זאת. אינני יכול לדון על דברים כלליים. אני מוכן לקבל את הפרטים ולבדוק זאת.

אין באפשרותנו לעמוד באספקת ספרים לכל הילדים. אנחנו עובדים במסגרת תקציב, יש לנו חלוקת אמצעים מסויימת. יכול להיות שבדיון על תקציב משרד החינוך תציעו להעביר סכומים מסעיף אחד לשני. זה לגיטימי. אבל בתקציב הקיים היום אין באפשרותנו לעשות זאת. יש היום מציאות מסויימת, שתמיכות סעד ניתנות באמצעות משרד הסעד. אנחנו חשבו שצריך לעשות זאת באמצעות משרד החינוך, שכן זה משבש את העבודה בבתי-הספר. אבל לא הצלחנו להתגבר על זה. אין באפשרותנו לקנות את הספרים האלה. אבל כאמור זה לא בסדר ששולחים ילד הביתה משום שאין לו ספר.

לשאלתו של חבר הכנסת לויין לגבי תעודות הבגרות שעוד לא נמסרו - בדקתי את העניין. יש כאן ליקוי שכבר נתתי הוראה לתקנו. יש להבחין בין תוצאות בחינות הבגרות לבין תעודות הבגרות. גם תוצאות בחינות הבגרות ניתנות במועד שהוא בלתי מספק. הדבר נובע מרצוננו להקפיד בבדיקה. על כל בחינה עוברים שני בודקים, לפעמים שלושה. הדבר נמשך חודשיים-שלושה. התוצאות נמסרות באיחור. אנחנו משתדלים שתלמידים שצריכים להיכנס לאוניברסיטאות, ואינם הולכים לשירות צבאי, יקבלו את תוצאות הבחינות שלהם לפני ההרשמה באוניברסיטאות. לגבי אלה שהולכים לשירות צבאי איננו עומדים בזה, אבל זה לא גורם שום נזק ממשי לאיש.

לגבי התעודות - עד היום היה מקובל תהליך שביקשתי לשנות אותו. היו מדפיסים את התעודות, שולחים אותן לבתי-הספר לחתימת המורים והמנהלים, ואחר כך שולחים אותן חזרה למשרד החינוך לחתימת המנכ"ל. עכשיו התהליך הזה שונה. התעודות תלכנה ישר לבתי-הספר חתומות על-ידי המנכ"ל, נסמוך על המנהלים, ועל-ידי כך נחסוך חודשיים.

ש. לוי:

מתי בכל זאת התלמידים יקבלו את התעודות?

א. פלד:

התעודות נשלחו לגימנסיה הרצליה לחתימת המנהל ב-5 באוקטובר. הן טרם הוחזרו למשרד.

חבר הכנסת כץ שאל על רזרבה קרקעית. במקומות הפרובלימטיים אנחנו עומדים בענין זה במצב חמור. בערים ותיקות לא דאגו לרזרבה קרקעית לבתי-ספר, כמו למשל גבעתיים, רמת-גן, בת-ים, ראשון-לציון, פתח-תקוה. קרה תהליך נוסף: בערים אלה בנו קודם בתיים חד-קומתיים או דו-קומתיים. על מגרש של דונם עמד בית דו-קומתי, והיו בו ארבע משפחות. עכשיו יש על אותו מגרש 60 משפחות. ואין בית-ספר. בכל הרשויות האלה יש התרוצצות איומה. ישנם מקומות שיש לזה פתרון; לעומת זאת ישנם מקומות שלצער אינני רואה לזה היום פתרון. הייתי בפתח-תקוה, הצעתי להם לרכוש היום מגרשים בפריפריה שהיום עדיין פנויה. ייתכן שבמקומות כאלה לא תהיה ברירה אלא להקים קריות חינוך, ולהסיע את הילדים לבתי-הספר. הדוגמה הקלאסית היא גבעתיים, אין שם מקום לבית-ספר.

במקומות חדשים, בישובים חדשים שבהם עושים כעת תכנית אב, אנחנו משתדלים יחד עם משרד השיכון לשרייין בהם רזרבות קרקעיות למוסדות חינוך ותרבות, מרכזי נוער, בתי נוער, מרכזים קהילתיים וכיו"ב. בישובים שמניתי הבעיה חמורה.

ש. לויין: יש בעיות כאלה גם בירושלים.

א. פלד: בשאלו כאן שתי שאלות על בחירת מורים ומנהלים בסקטור הערבי. חבר הכנסת רימלט שאל איך בוחרים מנהלים לבתי-הספר הערביים. יש מיכרז פומבי, יש ועדת מיכרזים שמראיינת את המועמדים ושוקלת אותם לפי תנאי המיכרז. בוועדה זו יושבים: נציג המשרד, מהמחלקה לחינוך לערבים, שהוא היושב-ראש, נציגי ציבור, נציגי הסתדרות המורים והרשות המקומית.

א. רזיאל-נאור: לאחרונה קראנו בעתונים שנתגלו אחראים לרשתות חבלה או יחידות חבלה דוקא מבין האינטליגנציה, סטודנטים, מורים ואף מנהלים. האם יש לכם נתונים על כך, ומה הן השיטות שבהן נוקטים כדי להבטיח שזה לא יקרה?

ב. שחור: היה זמן שגם נציג משרד הבטחון ישב בוועדה.

א. רזיאל-נאור: אני מבקשת לדעת כמה מנהלים כאלה עברו את המיכרז, ולגבי כמה מהם נתגלה בסופו של דבר שהם צריכים לשבת לא בבית-הספר.

א. פלד: רשמתי את השאלה, אבדוק זאת.

בשאלה שאלה לגבי פיטורי מורים בסקטור הערבי. חברת הכנסת גרוסמן טענה שיש פיטורים מטעמים פוליטיים. ובכן אין כמעט בכלל פיטורים בסקטור הערבי. בשנת תשל"ל פוטר מורה אחת בלבד מטעמים פדגוגיים; בשנת תשכ"ט פוטרתי מורות מטעמים פדגוגיים; בתשכ"ח פוטר מורה אחת מטעמים פדגוגיים; בתשכ"ז - מורה אחד פוטר מטעמים פדגוגיים, וכך היה גם בתשכ"ו. הסיבה לכך פשוטה: אין מורים בסקטור הערבי. מבין המורים שישנם בסקטור הערבי - מספר המורים הבלתי מוסמכים הוא עצום.

א. ורדיגר: האם יש מורים יהודים בסקטור הערבי?

א. פלד: כן, בודדים. מנהל בית-הספר בסירה, למשל, הוא יהודי.

חבר הכנסת לויין שאל על מבנים רעועים בתל-אביב - יפו. יש ששה בתי-ספר ביישוב הנמצאים במבנים של האפוטרופוס ובצריפים: בתי-הספר שבי-ציון, אבן-עזרא, אהבת-ציון - מצדה, מעוז (כפר שלם), חביד והדרי. בית-הספר גולומב בכפר-שלם נמצא גם הוא בצריפים. כעת בונים בית-ספר חדש. בגבעת-השלום בקרית-שלום יש מספר כיתות בצריפים. שני בתי-ספר, בבצרון ויד-אליהו אינם משוכנים במבנים מתאימים. בשבי-ציון האוכלוסייה מצטמקת, ובית-הספר יחוסל תוך שלוש שנים והתלמידים יפוזרו בבתי-ספר סמוכים.

כל יתר הצרכים כלולים אצלנו בתכנית הפיתוח הארבע או חמש-שנתית. אבי מקוה שיימצא לזה פתרון, שוב, אם יינתן לנו התקציב. אם יינתן לבנו תקציב הפיתוח שרוצים לתת לנו עכשיו, זה לא ייגמר גם תוך ארבע-חמש שנים.

חבר הכנסת שאל לגבי המעבר מכיתה ו' לחטיבת הביניים. אני רוצה למסור נתונים על תל-אביב ובית-הספר הריאלי. השאלה היתה כמה תלמידים מגיעים לחטיבת הביניים בבית-הספר הריאלי וביפו. כוונת חבר הכנסת לוין היתה לשאול האם יש סלקציה במעבר מבית-הספר היסודי לחטיבת הביניים.

לתיכון עירוני ז' ביפו, שהוא בית-הספר הפרובלמטי בשטח, הופנו 266 תלמידים; הגיעו אליו 261, 5 חסרים. ישנם כאלה שלא הופנו, אין לי ברגע זה המספרים. חלק גדול מאלה הופנו לחינוך מיוחד. יש לנו בעיה עם איתור המספרים המדויקים. אני מוכן באחד הדיונים הבאים להביא נתונים, כמה מבוגרי כיתות ו' הלכו לחינוך מיוחד וכמה הופנו לחינוך רגיל. בחינוך הממלכתי-דתי יש בעיה נוספת, והיא הסתננות מחטיבות הביניים לכיתות ישיבות, כל מיני כיתות סלקטיביות. למשל בתיכון עירוני ב' ו-ג' - 7 מבין אלה שהופנו אליהם יצאו מהמערכת, לא הגיעו אליהם, הלכו לפנימיות ובתי-ספר אחרים, בדרך כלל לישיבות כמו בני-עקיבא וישיבות תיכוניות. הוא הדין בכי"ח, בית-הספר התיכון ע"ש דייזיס, תיכון דתי יג'. מגימנסיה הרצליה אין לי עדיין נתונים.

באור-יהודה יש בעיה יותר חמורה. שם הופנו 203 תלמידים לחטיבת הביניים; הגיעו רק 186, כלומר חסרים 17. על 10 אנחנו יודעים בדיוק איפה הם; על 7 איננו יודעים. 10 אלה לומדים לא באור-יהודה. לומדים אלה שהם בדרך כלל תלמידים טובים. זה גורם לתהליך של סלקציה שלילית בישוב כמו אור-יהודה. היום אין לנו אפשרות חוקית למנוע את הדבר. היום יכול הורה באור-יהודה לשלוח את בנו לבית-ספר תיכון כלשהו, או לכל בית-ספר, בין אם זה ביהוד או בתל-אביב.

ג. אליעד: מה אתם עושים כדי למצוא את ה-7 האלה?

א. פלד: ברגע זה אין לי נתונים על כך. אביא נתונים גם על ה-7 האלה.

ג. אליעד: האם אתם מפעילים את המשטרה? הרי קיים במדינה חוק חינוך חובה.

א. פלד: התשובה שבידי היא חלקית. אשיב על כך ביתר פירוט בישיבה הבאה.

לבית-הספר הריאלי הופנו השנה 114 תלמידים: 42 תלמידים מבית-הספר רוממה בכרמל, 56 מבית-הספר עממי א', שהוא בית-ספר מעורב. מבין ה-56 האלה, יותר מחצי הם מבוססים, פחות מחצי הם בין מבוססים לבין טעוני סיפוח. יש דרגות שונות. 16 ילדים הופנו לריאלי מבית-הספר מעלה השחרור. 9 ילדים הופנו ל"אורש". זוהי החלוקה. זה לפי הסכם מיוחד שהיה בשעתו עם בית-הספר הריאלי.

ש. לוין: אני שמעתי מפי מנהל חטיבת ביניים אחת שלחנו עליו לקבל תלמידים שלפי ההסכם היו צריכים להיות מופנים לריאלי. זאת אומרת שאפילו ההסכם המצומצם עם הריאלי אינו מתגשם.

א. פלד: אשלים את התשובה בישיבה קרובה.

א. ישראל: חבר הכנסת כץ שאל בנוגע למשמרת שניה בשנת הלימודים הנוכחית. הבעיה כמעט ואינה קיימת בכל הארץ. בסך הכל דיווחו לנו על 16 כיתות במשמרת שניה בכל הארץ, 14 במחוז תל-אביב והמרכז, 2 כיתות בדרום, שבהן לומדים 326 ילדים. ייתכן שעד היום כמה כיתות כבר חוסלו, כי כמה בתי-ספר חיו לגמר הבניה.

אפשר לומר שבענין זה אנחנו עומדים במקום הראשון. אינני מכיר מדינות במערב שהצליחו לצמצם את המשמרת השניה. ייתכן שבשנה הבאה נעמוד שוב בפני בעיה זו. קיימת בעיה אם נכון לבנות מבנים ארעיים שאינם טובים, ובלבד שברשות המקומית לא תהיה משמרת שניה. שאלה זו מעסיקה גם אותנו. יש אי-שביעות רצון מכמה בנינים ארעיים. ייתכן שבמדינות לשווח ארוך כדאי לקיים יותר כיתות במשמרת שניה, ולחכות עד גמר הבנין הטוב. כי בנין לא טוב אמנם פותר את הבעיה המידית, אבל הוא בכיה להרבה שנים אחר כך. אבל בענין זה יש רגישות גדולה של רשויות מקומיות, ולמעשה הבעיה כמעט לא קיימת בארץ.

24.11.1971 - א. ישראלי

חבר הכנסת כץ שאל כמה מורים בלתי מוסמכים הוכנסו בשנה זו למערכת החינוך, הרשמית והלא-רשמית. אין לנו עדיין סיכומים של השנה הזאת, הם יופיעו בודאי לפני פורים. יש לי טבלה של השנים האחרונות, ואנחנו סבורים שגם בשנה זו זה יתפתח כמו בשנים קודמות.

בשנת תשל"א הכנסנו לחינוך היסודי הרשמי העברי 2,672 מורים, מהם 577 מורים לא מוסמכים, כלומר 22% מכלל המורים החדשים שהוכנסו היו בלתי מוסמכים. בתשל"ה היו 25% מורים לא מוסמכים מכלל המורים החדשים.

א. רזיאל-נאור: כמה מאלה שלא היו בגדר חדשים היו בלתי מוסמכים?

א. ישראלי: בין 21%-22% של מורים לא מוסמכים. אנחנו מניחים שבמשך השנה כ-500 מורים מגיעים להסמכה.

אנחנו סבורים שבשנה זו, לרגל המחסור החמור במורים, נכניס אחוז יותר גבוה של מורים לא מוסמכים, לעומת השנים הקודמות. מורה לא מוסמך הוא מי שגמר גימנסיה ולא גמר סמינר למורים. לפני שנתיים בדרך כלל הכנסנו בוגרי י"ב כיתות או תעודת גמר של כיתות המשך. בשנה שעברה הסתמן קו שהיינו נאלצים לקלוט מורים עם השכלה של פחות מ-י"ב שנים, וזאת בגלל השוק הרווי, בגלל הצעות מפתות אחרות לאנשים צעירים בלי תעודת בגרות. השנה כצראה ציאלץ לרדת יותר ולהכניס מורים שיש להם רק עשר שנות לימוד.

יש מחסור חמור קאד בגננות.

ב. אליעד: כל זה באזורי פיתוח?

א. ישראלי: לאו דוקא. יש מחסור במורים וגננות אפילו בירושלים. בערים הגדולות מסתמן מחסור במורים, לאחר שבמשך שנים כבר לא היה מחסור בהן.

הגענו להסכמים עם צה"ל. הוא עזר לנו גם לצה"ל יש עכשיו דרישה יותר מוגברת של מורים ומחנכים, בגלל הקליטה של נערי השוליים. הגענו עכשיו להסכם עם צה"ל, שהוא חשוב לנו מאד. יצרנו תנאים טובים מאד לקליטת מורות דתיות מתנדבות.

בכל שנה היינו מקבלים מצה"ל בוגרות י"ב כיתות, על פי רוב עם תעודת בגרות או כיתות המשך של התנועה הקיבוצית, שזה חומר אנושי טוב מאד. מיד לאחר גמר תקופת האימונים היינו מכניסים אותן לקורס השתלמות אינטנסיבי ומגבירים את פעולת ההדרכה של מורים מנחים ומדריכים. לולא פעולה זו של צה"ל בשנים האחרונות לא היינו עומדים גם בשנות השפל של ההוראה. מורות אלה הלכו בעיקר לאזורי פיתוח. אחוז ניכר של המורות החיילות התקשרו להוראה, הגיעו להסמכה והן ממשיכות לעבוד במקצוע. בדרך זו קשרנו עוד חוגים להוראה, שמלכתחילה אולי לא התכוונו לעבוד בהוראה.

השנה הגענו להסכם עם צה"ל שמתבטא בעזרה נוספת. יש לצה"ל מוסדות להשכלת יסוד ולהשכלה תיכונית בריכוזים עירוניים גדולים. יש מוסד גדול מאד בחיפה שמעסיק למעלה מ-40 מורים; כמו כן יש מוסדות בתל-אביב, ירושלים, באר-שבע ומקומות שונים. באותם מקומות יש לנו גם מורות אזרחיות מחוסרות עבודה שמסעמים שונים אינן יכולות לצאת מתחום העיר. לפי ההסכם עם צה"ל הוא נתן לנו את המורות המוסמכות במדים, ואנחנו נתנו לו על חשבוננו מורות אזרחיות לעבודה. הנסיון היום מקיף 45 מורות כאלה. אם זה יצליח, תהיה נכונות מצד שלטונות הצבא להרחיב את המסגרת.

לדעתנו יש להסכם זה עוד תועלת, שאת החיילים היושבים על ספסל הלימודים ילמדו מורים מנוסים ובעלי ידע רב יותר מאשר בוגרי סמינרים שרק עכשיו גמרו את הלימודים. אנחנו עוקבים אחרי הפעולה הנעשית, וכמובן גם צה"ל וגם אנחנו מעוניינים שזה יצליח, ושנוכל להרחיב את מסגרת ההסכם.

צפויות לנו שנים קשות בתשל"ב, תשל"ג, וגם בחלק של תשל"ד. המשרד נערך עכשיו להגביר את קצב הכשרת המורים כדי לספק את הצרכים שלנו. יש תכנון מפורט ל-5-10 השנים הקרובות.

24.11.1971 - א. ישראלי

חבר הכנסת כץ שאל על החינוך הגופני, כמה בתי-ספר מקיימים רק שעה אחת בכיתה בשבוע לחינוך גופני, כמה אינם מקיימים כלל. אין לנו סטטיסטיקה שנתית לנושא זה, כי הדיווחים של בתי-הספר אינם יכולים לציין תופעה כזאת. אבל לפני כמה שנים ערכנו בדיקה יסודית של כל בתי-הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים. המסקנה בכללותה היא שבבית-הספר הממלכתי פחות או יותר קויימו כל תקני השעות לחינוך הגופני. בבתי-ספר דתיים כמעט ולא קויימו התקנים במלואם. היו בתי-ספר בודדים שנתנו שתי שעות שבועיות; הרוב נתן רק שעה אחת, ומספר די ניכר לא נתנו אפילו שעה אחת. כשהנחנו את הדבר למפקחי החינוך הדתי, הם נדהמו. אז נקט המשרד בצעדים נמרצים. פתחנו סמינר להכשרת מורים דתיים לחינוך גופני. הוא הוציא כבר שני מחזוריים. כל המורים של שני המחזוריים נקלטו. אנחנו סבורים שעם קצב המחזוריים של גבעת ואשינגטון, נחסל את הבעיה. יש גם מורות.

בינתיים אנחנו מגדילים את שעות החינוך הגופני בבתי-הספר. בשנה שעברה התחלנו בכיתה ד'. אנחנו חושבים שבמשך ארבע שנים נוספות ניתן מכיתה ד' ועד גמר בית-הספר היסודי שלוש שעות בשבוע. התחלנו בכיתה ד', כי זו הכיתה הראשונה שמכניסה מורה מקצועי לחינוך גופני. המחזוריים של הסמינרים למורים לחינוך גופני, הממלכתיים, יבטיחו לנו ביצוע התכנית של תוספת שעה אחת בבתי-הספר הממלכתיים. בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים הדבר יתבצע בקצב יותר איטי.

חבר הכנסת כץ שאל באיזה מספר של תלמידים מחלקים כיתה. בשנים האחרונות אנחנו משתדלים להוציא את המושג של חלוקת כיתה. אנחנו אומרים מהו המספר המירבי של ילדים שצריכים להיות בכיתה, ואם המספר מגיע ל-40, או ל-38 בטעונו טיפוח - אנחנו מחפשים פתרון לילד הנוסף, ובלבד שלא נגיע למצב שנצטרך לחלק כיתה של 41 ילדים לשניים. אנחנו מעבירים את הילד ה-41 לבית-ספר סמוך. המספר 40 הוא המספר המירבי שנקבע על ידינו על פי תנאי התקציב שיש לנו. בישוב שאין בו מוסד מקביל באותה מגמה, אין לנו ברירה אחרת אלא לחלק את הכיתה. בערים הלחץ שלנו לווסת את התלמידים הוא יותר גדול.

חבר הכנסת כץ שאל על תפקיד המנהל בפתיחת שנת הלימודים. כללית אני רוצה לומר שהמנהל הוא בעל התפקיד הדומיננטי, הוא למעשה הקובע את הכל. הוא צריך לדאוג לכך שייקבעו התקן ומצבת המורים. ארגון שנת הלימודים מבחינת אספקה, אספקת מורים, קביעת תקן השעות, פתיחת כיתות חדשות, רישום מדוייק, העברת תלמידים מכיתה לכיתה, סמגמה למגמה, מחינוך רגיל למיוחד - כל זה בידי המנהל. בתיאום מלא עם הסתדרות המורים אנחנו מחזקים עכשיו את מעמדו של מנהל בית-הספר ומעבירים אליו סמכויות יותר רחבות. הביטוי הראשון לכך הוא בזה שמשנה זו מנהל בית-הספר יתן חוות דעת על כל מורה שנמצא בתקופת נסיון, והוא יסכם הצעה אם להשאיר את המורה בעבודה או להפסיק את עבודתו. ההוראות שפרסמנו בענין זה לבתי-הספר מפרשות בדיוק את התפקידים שחובה על המנהל לבצעם כדי לדאוג לפתיחה תקינה של שנת הלימודים.

א. כץ: מה קרה שהתהילו לשפץ בית-ספר שבועיים לפני תחילת חלימודים, והמנהל היה שם?

א. ישראלי: המנהל היה בשליחות בחוץ-לארץ. הוא יצא לבלגיה לנהל שם את בית-הספר הישראלי בבריסל. שלושה שבועות לפני פתיחת שנת הלימודים הוא ראה את המצב והתריע על כך בפני העירייה. אבל הוא עמד חסר אונים. אחר כך התפתחו העניינים כפי שהתפתחו, עד שלאחרונה הגשמים בכלל שיבשו את כל מהלך הלימודים בבית-ספר זה.

חבר הכנסת לוין שאל על אספקה ושיפוצים. מצב האספקה לבתי-הספר הוא הרבה יותר טוב מאשר מצב השיפוצים. לא הייתי מציע לכרוך את שני הנושאים יחד, אם כי שניהם בתחום האחריות של הרשויות המקומיות. נכון שהמצב לגבי שני הנושאים אינו מניח את דעתנו, לא את דעת המורים והמפקחים, וודאי לא את דעת ההורים. שני הנושאים תלויים במידה גדולה מאד באמצעים כספיים ובהתארגנות הטובה של הרשות המקומית. כל עוד לא נגיע להסדר מחייב בחלוקת התפקידים בינינו ובין הרשויות המקומיות, נעמוד בכל שנה בפני בעיות מסוג זה. כי אם רשות חינוך גדולה ומוכרת כמו עיריית תל-אביב לא סיפקה עדיין את הספרים לבתי-הספר, כמו שאומר חבר הכנסת לוין, המשרד שלנו יכול רק להתריע.

א. פלד: הובאו לפני כמה תלונות קונקרטיות. 80% של המקרים שבדקתי היו משום שהזמנות לא יצאו

בזמן.

א. ישראלי:

אין ספק שענין האספקה גורם להפסדים רבים של ימי לימודים. עוד לא מדדנו את זה בכלל, כמה שעות לימוד וימי לימוד מפסיד ילד בגלל שאינו מקבל כהלכה את ספרי הלימוד והמחברות.

לעומת זאת המצב ברשויות המוחזקות הוא הרבה יותר טוב. שם אנחנו אחראים במישרין לאספקה ולשיפוצים. איני יכול לומר שבמוסדות המוחזקים הגענו לשיפוצים אידיאליים, אבל הבטחנו תנאים מינימליים מבחינת שיפוץ בתי-הספר לקיום הלימודים, וסיפקנו בזמן את כל הציוד שמגיע לבית-הספר בהתאם לתקנים שלנו ולתקציב העומד לרשותנו. התקציב מניח את הדעת. כל מי שמבקר בגנים בשנים האחרונות מביע את התרשמותו העמיקה משפע הציוד שסיפקנו. לא כן הגנים של הרשויות המקומיות.

יש עוד דבר שאנחנו נקדם בשנה זו. לפי תקנות סדרי פיקוח, 1953, חייבת המזכירות הפדגוגית לפרסם תקני חובה לציוד בכל כיתה ובכל מקצוע. מטעמים שונים הדבר הזה התעכב עד היום. בשנה זו שוקדת המזכירות הפדגוגית על הכנת החומר. בקרוב נפרסם תקני ציוד חובה לכל בית-ספר ובית-ספר. אז גם מנהל בית-הספר, המורים וההורים יוכלו לדעת בדיוק מה לא סיפקו. ציוד חובה הוא הציוד שבלעדיו אי אפשר לקיים לימודים תקינים.

חבר הכנסת לויין שאל בנוגע לצפיפות והתפלגות נתלמידים בשנתיים האחרונות, גם בבתי-הספר וגם בגני הילדים. אנחנו קבענו נורמה: 40 ילד בכיתה בבית-ספר, 38 ילדים בבית-ספר לטעוני שיפוח. כאן הגענו להישג מן הכולטים ביותר במדינות המערב. במדינות המערב, כאשר יש נורמה מירבית למספר התלמידים בכיתה, יש לפחות 20%-25% של כיתות שהן מעל לנורמה. באנגליה יש עדיין כיתות רבות עם למעלה מ-60 ילד; בשווייץ יש הרבה כיתות עם למעלה מ-60-65 ילדים. יש קנטונים בשווייץ שעל כל 80 תלמידים נותנים מנחה וחצי. ישראל הגיעה בשנת הלימודים הקודמת, תשל"א, לכך שרק 1¹/₃% מכלל הכיתות הן מעבר לנורמה. גם זה היה זמני. לאחר כמה חודשים המספר הזה ירד. כלומר רק 156 כיתות מתוך 14 אלף היו מעל לנורמה שקבענו. אני סבור שאחוז זה יהיה גם בשנה זו. אם הוא יגדל, זה יהיה במספר כיתות בודדות.

יכול להיות ויכוח אם הנורמה מניחה את הדעת. משרד החינוך חושב שהנורמה אינה מניחה את הדעת מבחינה פדגוגית. אבל זוהי ההכתבה התקציבית שיש לנו. איננו חושבים ש-35 ילדים בגן זה מספר טוב. מבחינה פדגוגית אין ספק שהמספר צריך להיות הרבה יותר נמוך, כדי שהגננת תוכל לטפל בכל ילד, לקדם אותו לקראת בשלות ללמידה. אין ספק ש-40 ילד בכיתה הוא מספר גבוה מאד. אבל זו הנורמה שהוכתבה על-ידי תקציב המשרד. כאמור עלינו על הנורמה הזאת ב-156 כיתות בלבד, שזה מספר בטל בששים, השתדלנו עד כמה שאפשר לרכז את 40 הילדים בכיתות המבוססות, באזורים המבוססים, ולהקטין את הצפיפות באזורי הפיתוח ובמוסדות של טעוני שיפוח. יש הרבה כיתות בארץ עם 15, 20, 25 ילד. המספרים האלה אינם רלבנטיים לדיון. אבל כאמור המשרד קיים את הנורמה שנקבעה לו.

ש. לויין:

שאלה אינפורמטיבית שהתעוררה אצלי בעקבות דבריו של מר ישראלי, כאילו בארצות המערב הנורמה גבוהה מאשר בישראל: מהי למשל הנורמה המקובלת בבלגיה, הולנד, דנמרק, שבדיה, אוסטריה, אפילו בצרפת?

א. ישראלי:

יש בידינו גם החומר הזה. בדיונים שאנחנו מקיימים עם האוצר, אנחנו מביאים את הנתונים על ארצות אלה.

חברת הכנסת גרוסמן שאלה על תחולת חוק לימוד חובה על ילדים במוסדות סגורים, והאם יש השתתפות ופיקוח פדגוגי על מוסדות סגורים. התשובה היא חד-משמעית: במסגרת חוק לימוד חובה אנחנו דואגים לילד גם אם הוא במוסד סגור. כל המוסדות הסגורים הם בפיקוח (אני מדבר על הסקסור היהודי). אינני מכיר מוסדות סגורים אשר לא פנו אלינו לקבלת השתתפות. יש לנו נורמות ברורות מאד להשתתפות כספית. הפיקוח הוא על הצד הלימודי והחינוכי של המוסד.

האם זה חל גם על עליית הנוער? ז. הרמן:

א. ישראלי - 24.11.1971

א. ישראלי:

כן. בכל מוסד של עליית הנוער אנחנו מקיימים את בית-הספר. בכלל הקשרים שלנו עם עליית הנוער הם הדוקים מאד, לאחרונה במיוחד. יש עכשיו הטיפול המשותף בנוגע לנשירת ילדים מבתי-ספר. יש מסורת טובה של שיתוף פעולה בינינו וכיין עליית הנוער כל השנים.

חברת הכנסת גרוסמן שאלה מה השיטה של פיסורי מורים מבית-הספר הממלכתי-דתי מטעמי מצפון, ומה קורה עם אותו מורה מפוטר. אני רוצה לומר כאן דבר ברור מאד: ההתקשרות של המורה היא התקשרות למגמה. כלומר מורה שנכנס לעבוד בבית-ספר ממלכתי, הקשר שלנו של המעביד, הוא לבית-הספר הממלכתי. אם המורה רוצה לעזוב את המגמה הממלכתית ולעבור לממלכתית-דתית, רוצים אנו - נעסיק אותו במגמה הממלכתית-דתית; לא רוצים - לא נעסיק אותו. וכן להיפך. בדרך כלל המעבר הוא מן המגמה הממלכתית-דתית אל המגמה הממלכתית. יש לכך סיבות שונות. המורה אומר: אני מרגיש שמצפוני אינו מתיר לי היום לעבוד בממלכתית-דתי, יש לי השקפות אחרות, אורח-חיים שלי בבית השתנה לרגל נישואין וכדומה, או שיש לחץ מסויים מצד הפיקוח ומצד המועצה לחינוך ממלכתי-דתי. אני מדבר על המקרים שהם נכונים וחיוביים. המורה הזה מגיש בקשה לעבור מהמגמה הממלכתית-דתית למגמה הממלכתית. קורה לפעמים שמורה איננו רוצה לעבוד ביישוב קשה, אז התירוץ הוא הרצון לעבור בכלל למגמה אחרת. אבל רוב המקרים הם באמת נכונים, עניין מצפוני והרגשה לא נוחה באותו בית-ספר.

אם כן, אנחנו בודקים את סיבו של המורה. אם המורה הוא בינוני ומעלה, או על הגבול לבינוני - אנחנו בדרך כלל מקבלים אותו במגמה הממלכתית ללא קושי. אבל אם המורה הוא למטה מבינוני, ובכלל היה צריך להיות מועמד לפיסורים, איננו קולטים אותו. מניחה העבודה שלנו עם המורה מאפשר לנו לא לקלוט אותו. בכל שנה היו מקרים בודדים של מורים שלא קלטנו. אבל אין מצדנו חובה לקלוט מורה ממגמה אחת לשנייה.

יושב-ראש הועדה שאל האם יש טיפול למניעת שיבושים בפתחת שנת הלימודים. יש טיפול. זו עבודתנו ממחצית ספטמבר תשל"ב ועד ה-1 בספטמבר תשל"ג. זו עבודתנו העיקרית. אנחנו עובדים על מניעת השיבושים שגילינו. קודם כל אנחנו מרכזים את השיבושים אצלנו, אוספים אינפורמציה, ממינים אותה, בודקים את סיבות התקלות והשיבושים, ועובדים על תכניות לתיקון המצב. עם כל העבודה המוסקעת - ובשנים האחרונות התקדמנו מאד בארגון שנת הלימודים - אין זה או מר שלא נגלה בכל שנה דברים חדשים. אבל אין ספק שאנחנו מנתחים כל תופעה שלילית שנתגלתה בפתחת שנת לימודים ניתוח יסודי מאד כדי לעשות הכל לתיקון המצב. זו העבודה המוסקעת על ידינו במשך כל השנה.

חברת הכנסת הרמן שאלה מדוע אין לדעת מראש כמה ילדים יש ברשות חינוך מקומית, והאם יש הערכות מספריות. אנחנו שולחים לכל רשות חינוך מקומית רשימות שהמחשב האלקטרוני נותן למשרד הפנים במחצית כל שנת לימודים לגבי השנה הבאה. אבל המספרים האלה, לפי עדות המיכון ומשרד הפנים, נכונים רק כדי 70%. מספיק שיהיו 10% של שיבושים ברשימות התלמידים, כדי שזה ישבש את עניין פתיחת הכיתות. מסבירים לנו במשרד הפנים ובמרכז למיכון שהחברה שלנו, או כל חברה, אם אין תועלת חומרית בדינג הרישום - אז הרישום אינו מדוייק. היה רישום מדוייק כאשר היו כרטיסי מזון במדינה. יש להניח שיעברו עוד הרבה שנים עד שנציע לרשימות מדוייקות שמשרד הפנים יכול לספק. מכאן נובע השיבוש העיקרי.

יש סיבה שניה, שהורים אינם מזדרזים לרשום את ילדיהם לגנים ולבתי-ספר. ההורים יודעים שגם אם הם מאחרים, ברשום את הילדים ונכניס אותם לכיתות. זה גורם לנו להפרעות. עיבדנו עכשיו הצעות חדשות לתקנות העברה ורישום, ושם אנחנו מנסים לתקן את המצב. אין לי בטחון שנגיע לדיוק מכסימלי בעניין זה בשנים הקרובות.

חברת הכנסת הרמן שאלה באיזו מידה משתתף נציג הרשות המקומית בהכנות ובהכרעות, או שיש החלטות מגבוה. אין נושא שאנחנו לא משתפים בו את נציגי הרשויות המקומיות בארגון שנת הלימודים. יש שטחים ששם זו אחריות בלעדית של הרשות המקומית. או שהיא מצליחה או שהיא נכשלת. שיפוז מבנים, הכשרת בית-הספר, מינוי מוזכרים, שמשים, אספקת ציוד וספרים - זו אחריות בלעדית של רשות מקומית. לגבי יתר הדברים - אני חושב שהיום פועלות למעלה מ-20 ועדות משותפות לנו ולרשויות המקומיות, הדנות בשאלות ארגוניות שונות של מערכת החינוך. אין חוזר

24.11.1971 - א. ישראלי

של המנכ"ל שמופיע בתחום הארגון, שאיננו מביאים אותו קודם לידיעת הרשויות המקומיות. בתחום הארגוני-מינהלי - אנחנו פועלים יחד עם הרשויות המקומיות, ובתחום התקציבי - גם עם מרכז השלטון המקומי. כל השאלות הארגוניות-המינהליות של מערכת החינוך בדונות בתיאום מלא עם הרשויות המקומיות.

חברת הכנסת הרמן שאלה שאלה שהועלתה לאחרונה בעתונות, לגבי מורים עולים. המשרד לא היה מוכן עד השנה האחרונה לטיפול מניח את הדעת בנושא זה, משום שלא קיבלנו לזה כוח אדם. השנה הגענו להסכם עם משרד הקליטה. מינינו אדם שירכז פעולה זו במשרד הראשי, עולה חדש מארצות-הברית, בעל השכלה בחינוך, עם רקע של עובד סוציאלי. הוא למעשה התנדב לעבודה זו. בקרוב נמנה - ויש לזה תקציב ממשרד הקליטה - אנשים בכל מחוז, לטיפול במורים העולים. אני מקווה שעל-ידי זה נתקן את הליקויים שהיו למשרד במגעים היום-יומיים עם המורים העולים.

יחד עם זאת אני רוצה לומר שכל מורה עולה אשר אושר על-ידי ועדת קולוקויום לשמש בהוראה בארץ, והיה מוכן ללכת לכל מקום שהצענו לו, סודר בעבודה. גם היום אנחנו מחפשים מורים לאנגלית, גם למקצועות אחרים. אגב, קבוצה מצויינת של מורים לחינוך גופני, גם ממזרח אירופה וגם מארצות-הברית, נקלטה בעבודה בבתי-ספר. קיימנו להם אולפן, אחר כך גם קורס מקצועי במתודיקה של הוראה, והם נקלטו טוב מאד. מינינו מורים מנחים למורים אלה שנכנסו לעבודה בספטמבר. תפקידם העיקרי לעזור למורים בצעדים הראשונים שלהם בבית-הספר.

אני מבקש לדעת כמה מורים עולים נקלטו בחינוך היסודי ובחינוך העל-יסודי לשלוחותיו

ש. לוין:

השובות.

מעודד מאד לשמוע שיש מחשבה בקשר לטיפול בעולים חדשים. אני רוצה לדעת איזה תשובות לתת למורים שפונים אלי. בימים אלה נפגשתי עם מורה עולה מריגה, נמצאת חודשיים בארץ, לומדת באולפן בבית-שמש. היא מורה ללשונות, ורוצה לדעת איך תוכל להיכנס למקצוע.

א. רוזאל-נאור:

יגיעו אליה למרכז הקליטה וישוחחו אתה.

א. ישראלי:

אני מודה לכם.

היו"ר א. רימלט:

הישיבה נעולה.

הישיבה נסתיימה ב-10.50.